

Kovács János:
PÓSA LAJOS KÖLTEMÉNYEI

Azok, akiknek lelke, kedélye a köznapiság zsibbasztó realizmusától még mentve van, akik nem bálványozzák az érc halmazát, akiket a kapzsiság még nem tompított el, s ismerik, tudják becsülni a szív gyöngyeinek becsét, kik a költészet fényénél még mindig tudnak melegülni, hevülni a szépért, igazért és nemesért, azok örömmel vehetik kezükbe azt a kis kötet könyvet, melynek címét az ezen sorok fölé helyezett három szó képezi.

Pósa Lajosnak legújabb verseskötete a költészet igaz barátainak örömet, az irodalomnak nyereséget szerez.

A megelőző két kötetet, melyet a fiatal költő eddig közrebocsátott, sokkal fölülmúlja a harmadik kötet, melynek minden egyes darab költeménye a tisztult ízlést, a forma szépségét, a tartalom becsét hordja magán, bevonva az igaz költészet zománcával.

Pósa ismert névvel bírt már eddig is, de e kötetke versgyűjteményben oly ajánló levelet mutat be az irodalmi areopágnak, hogy ez őt a fiatal írói nemzedék legjobbjainak elsői közé fogja helyezni.

Első kötet versgyűjteményével a legszebb reményekre jogosította az irodalom és költészet barátait, habár még látszott versein némi gyakorlatlanság és tájékozatlanság.

Már a második kötetben, melynek túlnyomó részét becses népdalocskák képezték, észrevehető volt egyes, igazán jeles és valódi költői lelkesedéssel írott költeményeiben az irány, melyet ha sikerül szerencsésen követnie – a hozzá kötött várakozásnak, reménynek is meg fog felelni a költő.

És Pósat nemtője a helyes irányba vezérelte, az apró történetekben megírt egész élettörténetek költői szépséggel, közvetlenséggel, jellemző rövidséggel és bensőséggel vannak írva.

E genre egészen új a mi költészetünkben, és Pósa e kis drámái milyen hű visszatükrözői társadalmi életünknek, ép oly szép ragyogványai egy költői léleknek.

Pósa költészetében kezdetben nagy szenvedélyek, nagyobb események nem voltak dominálók, ő csak a szív világának apró érzelmeit vette lantjára, s azoknak adott egyszerű szavakban, de mindig költőileg kifejezést.

E legújabb kötetében, mely csak a napokban hagyta el beltartalmához méltó szép kiállításban a sajtót, Pósa megvalósította a rég hozzákötött reményeket; megmutatta, hogy eltalálta az irányt, mely egyéniségének legjobban megfelel, de megmutatta mindennek fölött, hogy nem versíróval, hanem hivatásának tudatától áthatott költővel állunk szemben.

És ennek kétszeresen örvendünk. Egyrészt, mert irodalmunk és költészetünk gazdagodása e jelenség; másrészt, mert e költészeti izmosodását városunkban nyerte az író.

Maga a kötet – mely Benke Pistának van egy hatsoros csinos versecskével ajánlva –, négy ciklusra oszlik. Az első részét öt ballada, másodikat „apró történetek” közös elnevezés alatt 45 kis, a kötetnek legbecsesebb részét képező költemény, majd három gyermekvers és végül „vegyesek” képezik.

A balladák elseje „Balambán”, ép úgy a harmadik „Fekete Borbála”, bírják a balladai homályt, az erőteljes drámai hévvel s a szép magyaros költői nyelvvel egyesítetten.

Pósa bár nem a szorosán vett „balladák” írója – noha költeményeiben nagyon gyakran találkozunk a balladai hanggal, jelleggel még az „apró történetek”-nek nevezett ciklusban is: – balladáiban mindig eltalálja a hangot és szerencsésen alkalmazza a költői festést. Különösen szép sorokat olvasunk a „Fekete Borbála” címűben, mikor a gyermekét kitett anya rémlátomásait írja le:

Kiabál a kuvik éjfélkor a házon,
Fekete Borbála vergődik az ágyon.
Hányja a hab lelkét... s megjelen előtte,
Zokogó sirással árva csecsemője:

„Ha világra szültél, édes anyám, lelkem,
A vadonerdőbe mért tettél ki engem?
Vadgalamb a fiát eteti, itatja,
Még a farkasnak is kedves a magzatja!”

Nemcsak az erős, szép alliteráló betűk teszik csengőkké a sorokat, hanem a gondolat, melyet a tépelődő anyának szavaival mond ki, az önvád, a szemrehányás, az anyai szeretet visszaható érzelmével, a tépő, marcangoló szavakkal:
„Még a farkasnak is kedves a magzatja!”

S föl is ijed, ugrik rögtön az anya:

S éjnek éjszakáján siet az erdőre,
Öleli kis lányát, csókolja előre.
Fogadja az erdő haragos zugással,
Hej de az ő szive, csak gyermeksirást hall.

„Icike-picike, aranyos babácska,
No ne sirj, no ne sirj, jön már az anyácska!
Hazavisz, rubintom, soh' se hagy el többé,
Dobogó kebelén tartogat örökké.”

Mily szépen és igazán költői rövidséggel, nemességgel írják e sorok; ép így a befejező strófa is, melyben a gyermekét nem találó anya megőrülése oly egyszerű jellemzetességgel van kifejezve:

„Cinege, nyulacska, ugyan hova bujtál?
Aha, megvan, ott sir,... kukk, a gyalogutnál!
Te odu, te barlang, nincs-e itt a lányom?
Jaj nekem, jaj nekem!... hiphop, ihajdárom!”

Hasonló szépséggel van írva a „Pataki Piroska” című költemény is, melynek kellő élvezésére az egészzet kellene közlenünk, ha a tér korlátot nem szabna óhajunknak.

De térjünk át az „apró történetekre”, melyeknek mindegyikében egy-egy kis dráma van röviden, jellemzetes pár sorban költőileg megírva.

Bevégzett egész a versecske, értjük történetét, érezzük benne a költészet melegét, látjuk társadalmunknak, fájdalom, nagyon gyakori jelenségeit valamennyiben; mert az „apró történetek”, mint valami csillár, sokféle képet tükröznek vissza társadalmi életünkből, vagy mondjuk, a szívek világából.

Nem ritka életkép az, melyet a költő az „Obsitos Katona” végsorában oly keserű igazsággal mond:

„Harcoltál hazáért!
– Szólal az érdemjel –
Most eredj koldulni
S harcolj az ebekkel!”

Ugyanígy szép és sokat mondó rövidke vers „A rózsakirálynő” is.

Virágos templomban
Gyülnek, gyülekeznek,
Szép rózsakirálynőt
Diszben ünnepelnek.

Leány-pajtásai
Irigylik, csodálják,
Fejére teszik az
Erény koronáját.

Titkos mosoly szökik
Az urfi ajkára, –
Sápad a királynő
Szúrja koronája...

Ritkábban olvashatni többet mondó verset, mint „Az apáca” című 8 soros kis költemény:

Sötét cellájában
Térdel az apáca,
Hófehér galambként
Mennybe száll imája.

Oly fájón panaszol
Földi siralomról,
Hogy az Ur szeméből
Egy könny kicsordul.

Teljesen értjük a panaszló siralmát, híven, költőileg fejezi ki a költő, gondolatunk mégis elcsapong, elmereng, s egy egész történetet csinál a kicsinyke versből, mely mesterileg jellemzi az apáca fájó földi siralmát.

Szeretni született a lányszív és csalódni végzete; de szerelmével ha rútol visszaélnék, megcsalt szíve mellé a megtört elme gyásza borul örök teherként igen gyakran rája. Ez utóbbi jelenség van szépen, megható egyszerűséggel megírva „A gulyás leánya” című költeményben:

Kóborol örökké
Soha el nem fárad;
Nevetgél... dalolgat
Szerelmes nótákat.

Szóba áll a vizzel
A zizegő náddal,
Tele rakja magát
Mezei virággal.

Valahányszor látja
A falu jegyzője:
Mint kisértet elől,
Ugy buvik előle...

No de lássunk egy más képet:

Muzsikálnak a cigányok
Befüggönyözött ablak alatt
Sugár legény sirva, vigad,
Huzatja a legbúsabbat.

Harmadnapos menyecskének
Könnye titkon hull dalára...
De letörli, törülgeti,
Hogy az ura meg ne lássa.

Még egyet e kis történetkékből, melyek, mint fönnebb is említettük, a szív világából, társadalmunk sokféle jelenségeiből, az érzelem, a szenvedély és indulatok birodalmából tükröznek vissza nemes rövidséggel és költői szépséggel egyes picinyke drámákat, de melyeket elménk önkénytelenül is rögtön történetekké bővít, egészít ki, ilyen az „Esketés” című is:

Ifjuk lelkipásztor
Szép menyasszonyt esket,
– Tudja isten, miért? –
Hangja fájón reszket.

Reszkető hangon is
Oly szépen megáldja:
A menyasszony könye
Kicsordul utána.

A gyermekversikéken átlapozva, a „Vegyesek” gyűjtő elnevezés alatti költeményeket olvassuk. Mindjárt az első megragadja figyelmünket, elhat hangjával, közvetlenségével szívünk mélyéig, s a keserű hang, mellyel a költemény végződik, érezteti velünk, hogy e sorok a bántódott szív igaz keservének gyöngyei:

Szólj meg te vén temető,
Van-e benned jó pihenő?
Megnyugodni lesz-e módom?
Jaj, ha benned is csalódom!

Annál derültebb hangon van írva a "Falun" című költemény, mely leíró szép részletei és lírikus, epigrammaszerű végsorával egyik legszebb darabját képezi e ciklusnak:

Cudar eső, ne bolondozz
Állj el végre!
Csak addig, míg leszaladok
Az alvégbe.
Csak, a mig őt két karomba
Egyszer zárom...
Akkor aztán, ha esel is,
Ha vissza nem jöhetek is:
Vigye manó, azt se bánom!

Találkozunk e végső ciklus darabjai között szép vonású versekkel, melyekben a költő nem csak szülőföldjének csendes csillogású vizeit dicsőíti, hanem édes anyjához vonzódozó érzelmeinek is szép visszhangot ad, ép úgy a falunak, melyben született, legkiemelkedőbb pontját is gyönyörű sorokban adja át a dicsőségnek.

Az előbb említettre vonatkozik a „Betegen” című:

Tán jobb is volna már, ha
Meghalnék csendesen:
Hisz engem úgy se szánná,
Siratna senki sem!

De egy akadna mégis:
Szegény öreg anyám...
Sietne messze földről,
Sirva borulna rám...

Az utóbbira, „A radnóti harangláb” című, a kötetnek utolsó, bár egyik legjobb és legszebb költeménye.

Pósa költői egyéniségének, a szelíd érzelmek dalnokának igaz tükre e költemény, mely jellemzően megmutatja, hogy a költő nem a nagy szenvedélyek és indulatoknak, hanem a szívnek, az egyszerű, de nemes vonású jellemeknek hivatott lantosa.

Nem tehetjük le kezünkől a kötetet, melyet a költészet minden barátjának melegen ajánljuk olvasásra, a nélkül, hogy a Radnóton született, de most szegedi költőnek e szép költeményéből a végső strófát be ne mutassuk.

Oh, mióta nem láttalak,
Messze... Messze jártam,
Égbenyuló, aranygombos
Tornyokat is láttam.

De a te kis harangodnál
Egy se szólott szebben...
Hej, százszor is, ezerszer is
Megcsendült szívemben.

Íme, rövid vonásokban hű képét igyekeztünk adni a kötetnek, mely Pósa Lajost minden bizonyára a fiatal költői nemzedék leghivatottabbjai közé fogja emelni.

Pósa meg is érdemli, hogy nevét és verseit haza szerte ismerjék, emlegessék.

A kötet, mely teljesen helybeli termék, az Endrényi-nyomdának becsületére válik; ára 1 forint.

In: *Szegedi Híradó*, 1883. május 16.

Kovács János (1852-1918), szegedi postatiszt, néprajzi gyűjtő és író; *Dankó Pista* korai elismerője. Sírját fölszámolták. Művei: *Szegedi útmutató*, 1889; *Szegedi emlékek*, 1895; *Szeged néprajza*, 1901.